

**SHHT DOIRASIDA SAVDO ERKINLIGINI VA IVESTITSIYA
HAMKORLIGINI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI VA
O'ZBEKISTONNING ISHTIROKI**

Anvarjonov Nodir Akbar o'g'li

anvarjonovnodir797@gmail.com

Jahon Iqtisodiyoti va Diplomatiya Universiteti Jahon Iqtisodiyot yo'nalishi talabasi

Ilmiy raxbar: f-m. f.d., prof. **G.M.Raimova**

"Tizimli tahlil va matematik modellashtirish" kafedradrasi mudiri

Annotatsiya: Ushbu maqolada Shanxay Hamkorlik Tashkiloti doirasida savdo erkinligini rivojlantirish va investitsiya hamkorligini kengaytirish istiqbollari tahlil qilinadi. Xususan, mintaqaviy iqtisodiy integratsiya jarayonlari, SHHTga a'zo davlatlar o'rtasidagi savdo aloqalari va sarmoyaviy loyihalarning o'ziga xos jihatlari yoritilgan. Shuningdek, O'zbekiston Respublikasining SHHTdagi ishtiroki, uning tashqi iqtisodiy siyosati, savdo-iqtisodiy hamkorlikdagi faoliyati va kelgusidagi imkoniyatlari muhokama qilinadi. Maqolada mavjud muammolar, ularni hal etish yo'llari va SHHT makonida barqaror iqtisodiy rivojlanishga erishish uchun takliflar ilgari surilgan.

Kalit so'zlar: Shanxay Hamkorlik Tashkiloti, savdo erkinligi, investitsiya hamkorligi, mintaqaviy integratsiya, O'zbekiston ishtiroki, iqtisodiy rivojlanish, xalqaro hamkorlik, sarmoya oqimi, tashqi savdo siyosati, iqtisodiy xavfsizlik, infratuzilma loyihalari, barqaror taraqqiyot.

Kirish.

Bugungi globalashuv jarayonida xalqaro savdo va investitsiya aloqalarining kengayishi mintaqaviy tashkilotlar doirasida hamkorlikni yanada mustahkamlashni taqozo etmoqda. Shanxay Hamkorlik Tashkiloti ushbu jarayonda muhim o'rin tutib, a'zo davlatlar o'rtasidagi iqtisodiy, siyosiy va xavfsizlik sohalaridagi integratsiyani chuqurlashtirishga xizmat qilmoqda. SHHT doirasida savdo erkinligi va investitsiya hamkorligini rivojlantirish istiqbollari nafaqat mintaqaviy barqarorlikni ta'minlash,

balki ishtirokchi davlatlar iqtisodiyotini modernizatsiya qilish imkonini ham beradi. O‘zbekiston esa SHHTning faol a‘zosi sifatida ushbu jarayonlarda faol ishtirok etib, o‘zining geoiqtisodiy salohiyati bilan tashkilotning rivojlanishiga hissa qo‘shmoqda. Ushbu maqolada SHHT doirasida savdo va investitsiyaviy hamkorlikning ahamiyati, mavjud imkoniyatlar hamda O‘zbekistonning bu boradagi o‘rni tahlil qilinadi.

Asosiy qism.

SHHT iqtisodiy hamkorlik platformasi sifatida. Shanxay hamkorlik tashkiloti dastlab xavfsizlik va geosiyosiy barqarorlikni ta‘minlashga qaratilgan tashkilot sifatida tashkil topgan bo‘lsa-da, so‘nggi yillarda u o‘z faoliyatining iqtisodiy yo‘nalishini ham faol rivojlantira boshladi. Hozirda SHHTga 9 ta doimiy a‘zo, kuzatuvchi va muloqotchi maqomidagi davlatlar kiradi. Bu esa uni Yevrosiyo makonida eng yirik mintaqaviy hamkorlik tuzilmasiga aylantiradi. Ayni paytda tashkilotga a‘zo davlatlar global ahamiyatga ega resurslar, ishlab chiqarish va iste‘mol bozorlariga ega bo‘lib, ularning savdo va investitsiyadagi o‘zaro hamkorligi katta salohiyatga ega. SHHT doirasida savdo erkinligini ta‘minlash bo‘yicha qator tashabbuslar ilgari surilgan. Jumladan, yagona bojxona tartib-taomillarini ishlab chiqish, savdoni soddalashtirish, transport-logistika infratuzilmasini modernizatsiya qilish, transchegaraviy elektron tijoratni rivojlantirish kabi yo‘nalishlarda sa‘y-harakatlar olib borilmoqda. SHHT mamlakatlari o‘rtasidagi savdo aylanmasi 2023 yil yakunlariga ko‘ra 1,2 trillion AQSh dollaridan oshgan bo‘lib, bu ko‘rsatkich yil sayin ortib bormoqda. Shu bilan birga, SHHT investitsiyaviy hamkorlikni kuchaytirish, o‘zaro to‘g‘ridan-to‘g‘ri investitsiyalarni rag‘batlantirish, birgalikdagi sanoat va energetika loyihalarini amalga oshirish kabi masalalarga ham e‘tibor qaratmoqda. O‘zbekistonning SHHT doirasidagi ishtiroki. O‘zbekiston Respublikasi 2001 yildan beri SHHTning to‘laqonli a‘zosi sifatida faol ishtirok etib kelmoqda. O‘zbekistonning tashqi siyosatidagi pragmatik yondashuv, “diplomatiya orqali integratsiya” tamoyili tashkilot bilan o‘zaro aloqalarni mustahkamlashga xizmat qilmoqda. 2017 yildan keyingi siyosiy islohotlar va ochiq iqtisodiyot siyosati doirasida O‘zbekistonning SHHT doirasidagi iqtisodiy faolligi sezilarli darajada ortdi. Mamlakat SHHTga a‘zo davlatlar bilan ikki tomonlama va ko‘p tomonlama savdo-iqtisodiy hamkorlikni rivojlantirishga, transport-logistika tarmoqlarini birlashtirishga, investitsion loyihalarda faol ishtirok etishga intilmoqda.

Xususan, O‘zbekistonning SHHT orqali Xitoy, Rossiya, Hindiston, Pokiston va Markaziy Osiyoning boshqa davlatlari bilan savdo-iqtisodiy aloqalarini

chuqurlashtirish borasidagi tashabbuslari muhim ahamiyatga ega. 2022-yilda Samarqandda bo‘lib o‘tgan SHHT sammitida ilgari surilgan bir qancha takliflar, xususan, SHHT iqtisodiy forumlarini tashkil etish, transport aloqalarini yaxshilash va “yashil energiya” loyihalarini amalga oshirish tashabbuslari bunga misol bo‘la oladi. Savdo va investitsiyaviy hamkorlik istiqbollari. SHHT doirasida O‘zbekiston uchun mavjud bo‘lgan asosiy iqtisodiy imkoniyatlar quyidagilardan iborat:

1. Erkin savdo zonalariga integratsiya – O‘zbekiston SHHT doirasida erkin savdo zonasini yaratish tashabbuslarini qo‘llab-quvvatlash. Bu orqali mahsulotlar erkin harakatlanishi, tarif va notarif to‘siqlarni kamaytirish imkoniyati yaratiladi.

2. Transport-logistika infratuzilmasi – O‘zbekiston geografik jihatdan SHHT davlatlari o‘rtasidagi muhim tranzit hududda joylashgani sababli, xalqaro transport yo‘laklarini rivojlantirish (masalan, Xitoy–Qirg‘iziston–O‘zbekiston temir yo‘li, Transafg‘on yo‘lagi) mamlakat uchun katta strategik ahamiyat kasb etadi.

3. Investitsiyalarni jalb qilish – SHHT doirasidagi hamkorlik doirasida O‘zbekiston o‘zining iqtisodiy salohiyatini namoyon qilib, sanoat, energetika, qishloq xo‘jaligi va xizmatlar sohasiga xorijiy investitsiyalarni jalb qilmoqda. SHHT davlatlari bilan tuzilgan soddalashtirilgan investitsiya rejimlari buning asosiy omillaridan biridir.

4. Raqamli iqtisodiyot va innovatsiyalar – SHHT doirasida raqamli platformalarni rivojlantirish, elektron tijoratni qo‘llab-quvvatlash, sun‘iy intellekt va raqamli to‘lov tizimlari sohasida o‘zaro almashinuvlarni kuchaytirish O‘zbekiston uchun istiqbolli yo‘nalishlardandir. Muammolar va ularni bartaraf etish yo‘llari. SHHT doirasidagi savdo va investitsiya hamkorligining kengayishiga qaramasdan, bir qator muammolar mavjud.

Bular jumlasiga quyidagilar kiradi: A‘zo davlatlar o‘rtasida yagona savdo siyosatining mavjud emasligi;

Bojxona va texnik reglamentlarning farqli ekani;

Siyosiy va iqtisodiy manfaatlar turlicha yo‘naltirilgani;

Transport infratuzilmasining yetarli darajada integratsiyalanmaganligi. Mazkur muammolarni bartaraf etish uchun quyidagi chora-tadbirlar tavsiya qilinadi: yagona savdo reglamentlarini ishlab chiqish, savdoni soddalashtirish bo‘yicha SHHT doirasida huquqiy hujjatlar qabul qilish, raqamli texnologiyalarga asoslangan logistika

tizimlarini joriy qilish, hamda ikki tomonlama manfaatlarni muvofiqlashtirishga xizmat qiluvchi mexanizmlarni yaratish.

Xulosa:

Shanxay Hamkorlik Tashkiloti doirasida savdo erkinligi va investitsiya hamkorligini rivojlantirish mintaqaviy barqarorlik va iqtisodiy taraqqiyot uchun muhim omil bo'lib xizmat qilmoqda. SHHTga a'zo davlatlar o'rtasidagi o'zaro ishonch, hamkorlik va uzoq muddatli strategik manfaatlar bu yo'nalishdagi sa'y-harakatlarni kuchaytirishga zamin yaratmoqda. O'zbekiston esa tashkilotning faol a'zosi sifatida savdo-iqtisodiy loyihalarda ishtirok etib, o'zining tranzit va iqtisodiy salohiyatidan unumli foydalanmoqda. Mamlakatimiz tomonidan ilgari surilayotgan tashabbuslar va ishtirok etilayotgan yirik infratuzilmaviy loyihalar SHHT makonidagi iqtisodiy integratsiyani chuqurlashtirishga xizmat qilmoqda. Shu bois, mavjud imkoniyatlardan to'laqonli foydalanish, mavjud to'siqlarni bartaraf etish va instituttsional islohotlarni davom ettirish orqali SHHT doirasidagi savdo va sarmoyaviy hamkorlik yanada rivojlanishi mumkin. Bu esa nafaqat O'zbekiston, balki butun mintaqaning barqaror va farovon kelajagini ta'minlashda muhim rol o'ynaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Ўзбекистон Республикасининг «Шанхай ҳамкорлик ташкилоти доирасидаги ҳамкорлик» тўғрисидаги расмий материаллари. – Тошкент: ЎЗА, 2023.
2. Шанхай ҳамкорлик ташкилоти расмий веб-сайти – <http://eng.sectesco.org>
3. Karimov I.A. “Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch”. – Toshkent: Ma'naviyat, 2008.
4. Ўзбекистон Республикаси Ташқи ишлар вазирлиги ахборот хизматининг ҳисоботлари, 2022–2024 йиллар.
5. Xitoy tashqi savdo va iqtisodiy hamkorlik vazirligi hisobotlari. – Pekin, 2023.
6. Rustamov I.S. “SHHT doirasida O'zbekistonning tashqi siyosiy strategiyasi”. – Toshkent: Iqtisodiyot, 2021.
7. World Bank Reports on Central Asia Regional Integration. – Washington D.C., 2022.
8. IMF Annual Report 2023: Regional Economic Outlook – Central Asia.

9. Nabiyev Sh.N. “O‘zbekiston tashqi iqtisodiy aloqalari: rivojlanish bosqichlari va istiqbollari”. – Samarqand, 2020.
10. Asia Development Bank (ADB). “Regional Cooperation and Integration Strategy”. – Manila, 2022.
11. Bekchanov M. “SHHT va mintaqaviy xavfsizlik masalalari”. – Toshkent: Adolat, 2019.
12. Qodirov A. “Jahon iqtisodiyoti va xalqaro savdo aloqalari”. – Toshkent: Iqtisodiyot, 2020.
13. Eurasian Economic Union va SHHT o‘rtasidagi iqtisodiy integratsiya tahlillari. – Moskva, 2023.
14. UNCTAD World Investment Report 2023. – Geneva: United Nations, 2023.
15. Sodiqov H. “SHHT: Geosiyosiy va geoiqtisodiy tahlil”. – Toshkent: Sharq, 2021.